

Ա. Տերտերյանի ծննդյան 95-ամյակին

NARINE ZAVEN
AVETISYAN

Yerevan Komitas State Conservatory, Music History Chair, Head of QA Department,
PhD of Art, Docent
E-mail: anz1969@rambler.ru
Doi:10.58580/18290019-2024.1-2-77

«Երաժշտական Հայաստան» ամսագրի խմբագրական խորհրդի
երաշխավորությամբ՝ Ծովինար Հրայրի Մովսիսյանի՝ 15.12.2024 թ.,
ընդունվել է տպագրության՝ 27.12.2024 թ.,
ներկայացրել է հեղինակը՝ 4.12.2024 թ.:

© Author, 2025. Available under
Creative Commons Attribution 4.0, 3.0 License.

ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

AVET TERTERYAN. POINTS OF INTERSECTION

Abstract

The goal of this study is to highlight the creative stance of Avet Terteryan and how researchers perceive his musical messages. A. Terteryan assimilates the Western aesthetics and compositional techniques of the 20th century, demonstrating an interest in sonorous-aleatoric dramaturgy, an inclination toward minimalism, linear polyphony, cluster layering, and more. His original thinking, rejection of genre conventions and prioritization of unconventional solutions, the concept of music in the universe expanded the boundaries of understanding time and space, uniting the spirit and intellect of the East and West. In his publication, H. E. Gedeke reflects on the synthesis of Eastern and Western elements in the composer's work. For the first time, Terteryan successfully combined the logic of modern thought with the poetry of antiquity. The temporal multilayering in his symphonies is achieved through the dramatic collision of "epochs". L. Ptushko, analyzing the key characteristics of the composer's symphonic style, primarily draws parallels with poetry, followed by architecture, painting, and theater, offering a deeper understanding of the national traits within his style. G. Rohde writes about the sound and technical intersections in the composer's work. M. Aranovsky's concept confirms the composer's engagement with avant-garde aesthetics. Terteryan's symphonies express the inner world and the soul of the modern individual; at the same time, they serve as a musical parable about eternity. His work is a form of meditation, crafted within a unique sound space and temporal dimension.

Key Words: time, space, avant-garde, poetry, meditation, genesis, national traits.

Անվտոնում

Արվեստագիտության թեկնածու, Երևանի Կոմիտասի անվան պետական կոնսերվատորիայի Երաժշտության պատմության ամբիոնի դոցենտ Նարինե Զավենի Ավետիսյան. - «Ավետ Տերտերյան. հատման կետեր»:

Մեր աշխատանքի նպատակն է ցույց տալ Ավետ Տերտերյանի ստեղծագործական դիրքորոշումն ու նրա երաժշտական ուղերձների ընկալումը հետազոտողների կողմից: Ա. Տերտերյանը յուրացնում է XX դարի արևմտյան գեղագիտությունն ու կոմպոզիցիոն տեխնիկան՝ առանձնակի ուշադրություն դարձնելով հնչյունային-ալեատորիկ դրամատուրգիային, սինիմալիզմին, գծային բազմապատկերմանը, կլաստերային շերտավորմանը և այլն: Յուրատիպ մտածողությունը, ժանրային կանոնների մերժումը, արտասովոր լուծումների գերակայությունը, կոմպոզիտորի երաժշտության տիեզերական հայեցակարգը ընդլայնելով ժամանակի և տարածության ընկալման սահմանները՝ միավորելով Արնեյի ու Արևմուտքի ոգին և միտքը: Հ. Է. Գյոդեկեն իր ուսումնասիրության մեջ անդրադարձնում է կոմպոզիտորի արվեստում Արնեյի ու Արևմուտքի սինթեզին: Տերտերյանն առաջինն էր, ում հաջողվել է միավորել ժամանակակից մտածողության տրամաբանությունն ու անտիկ պոեզիայի սկզբունքները: Ժամանակային շերտավորումը սիմֆոնիաներում ձևավորվում է «դարաշրջանների» դրամատիկ բախման միջոցով: Լ. Պտուշկոն, վերլուծելով կոմպոզիտորի սիմֆոնիկ ոճի հիմնական հատկանիշները, գույաները է անց կացրել պոեզիայի, սպա՝ ճարտարապետության, գեղանկարչության և թատրոնի՝ հնարավորություն տալով ավելի ճշգրիտ հասկանալ կոմպոզիտորի ոճի ազգային առանձնահատկությունները: Գ. Ռոդը գրում է կոմպոզիտորի ստեղծագործության ձայնային և տեխնիկական «խաչմերուկների» մասին: Մ. Արանովսկու արտահայտությունը ընդգծում է կոմպոզիտորի ավանգարդի գեղագիտության ընկալումը: Տերտերյանի սիմֆոնիաներն երաժշտական առակ են հավերժականի մասին, որոնք արտահայտում են ժամանակակից մարդու հոգեիճակն ու ներաշխարհը: Դրանք մեղիտացիա են, ստեղծած հնչյունային և ժամանակային տարածականության մասին:

Բանալի-բառեր. ժամանակ, տարածականություն, ավանգարդ, պոեզիա, մեղիտացիա, ծագում, ազգային առանձնահատկություններ:

Աբստրակտ

Кандидат искусствоведения, доцент кафедры истории музыки ЕГК Нарине Завеновна Аветисян. - “Авет Тертерян. Точки пересечения”.

Цель статьи - показать творческую позицию Авета Тертеряна и восприятие исследователями его музыкальных посланий. А.Тертерян вбирает в себя западную эстетику и технику композиции XX века: интерес к сонорно-алеаторической драматургии, тяга к минимализму, к линейной полифонии, кластерным наслоениям и т.д. Оригинальное мышление, отказ от канонов жанра, приоритет нетипичных решений, мирозданческая концепция музыки композитора расширили границы познания времени и пространства и соединили в себе дух и разум Востока и Запада. Г. Э. Гёдеке в своей публикации рассуждает о синтезе Востока и Запада в творчестве композитора. Тертеряну впервые удалось соединить логику современного мышления с поэзией древности. Временная многослойность в симфониях создается путем драматического столкновения “эпох”. Л.Птушко, анализируя основные черты симфонического стиля композитора, в первую очередь проводит параллели с поэзией, затем с архитектурой, живописью и театром, позволяя точнее понять национальные черты стиля композитора. О звуковых, технических пересечениях в творчестве композитора пишет Г. Роде. Высказывание М.Арановского подтверждает восприятие композитором эстетики авангарда. Симфонии Тертеряна выражают внутренний мир, склад души современного человека, вместе с тем, это музыкальная притча о вечном. Это медитация в созданном им звуковом пространстве и во времени.

Ключевые слова: время, пространство, авангард, поэзия, медитация, генезис, национальные черты.

Introduction

The objective of this research is to get a closer look into Terteryan's artistic approach as well as the researchers' perspectives on his musical statements. When comparing the notions of European, Russian, and, of course, Armenian musicians and researchers with the thoughts and statements of the composer himself, one can find a fascinating illustration of his multidimensional work, where the points of intersection of straight lines are defined in time and space rather than on a plane.

Terteryan's music has always been controversial, raising a lot of criticism and heated conversations around his works. The composer's distinct mindset, abandonment of genre canons, emphasis on non-traditional solutions, and concept of the universe contained in his music expanded the boundaries of cognition of time and space, bringing together the spirit and mind of the East and West, meditative forms, and an avant-garde interpretation of the genre.

The East-West Dialogue: Parallels and Intersections.

“From this perspective, Terteryan's symphonic work is a unique phenomenon of combining sonoristic technique with the traditions of ethnic music-making” (1. P.12).

In one of his last writings, the composer refers to the temporal, philosophical, and linguistic spaces and intersections that formed his personality:

“Ancestry, ancestral memory - Karabagh;
Spirit - Armenia;
Genetics - the East;
Language, intellect - Russia;
Mind - the entire world;
Faith - Christianity;
The temple of the Lord with a pagan temple underneath...” ?

Yuri Korev in his article Man of Nature writes the following: “ ...it was about Terteryan's move to Yerevan; yet in reality it was about the transformation (at the genetic level!) of a talented young man not only into a Terteryan of Yerevan, but into a composer who became aware of himself and his mission as a son of his people” (2. P. 18).

On a completely separate occasion, the composer expressed himself, as if confirming Korev's words: “Here (in Yerevan. - N.A.), everything sounded different. Nature sang differently, the air, the mountains, the rivers, even the sun shone differently, its splendor was different, and the entire atmosphere has changed...” (3. P. 48).

Anna Tikhomirova, a researcher of Terteryan's symphonic oeuvre, writes about historical phenomena and fusions in his works: “A. Terteryan's symphonic worldview is the outcome of a synthesis of notions from different cultures and philosophical currents of the Eurasian space”. Proceeding, the author refers to philosophical, cultural, historical, and art history works. “This allows to fully explore the aspects of the East-West dialogue in the work of the artist (Terteryan - N.A.)” (4. P. 7).

In his publication, Heinz-Erich G?decke also explores the theme of synthesis in the composer's work: “Terteryan is familiar with Western aesthetics and techniques, yet he lives within Armenian culture and with an Eastern European background”. He continues: “Exploring Terteryan's music is twice as rewarding: it is both close to us (as he composes symphonies) and far away (as he is based in Armenian culture, which emerged at the junction of eastern and Christian influences). He ... explores the depths of his ancient music. He combines pre-Christian knowledge with Armenian Christianity” (4. P. 33).

Ա. Տերտերյանի ծննդյան 95-ամյակին

These contrasts and juxtapositions have always been the main attraction for researchers studying Terteryan's music.

Meditation.

Terteryan's symphonies depict the inner universe and the spirit of a modern human being; at the same time, they are a musical parable of eternal. This is a meditation

within the sonic space and time that he has created.

Meditation in art emerged as a research area in the second half of the twentieth century. In music, it was seen as an Eastern philosophical and artistic concept. Terteryan's work has been extensively studied, with a focus on the oriental features of his style.

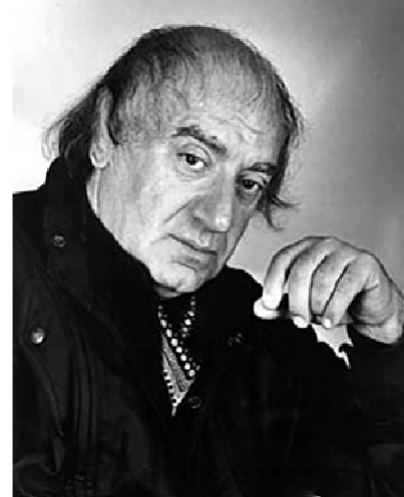
As a composer-philosopher and author of mysteries, Terteryan believes that "... Music, as a temporal art, incorporates the field of existence into the perceived image. Therefore, when we speak of width, depth, or scale, are we not referring to spatial characteristics?" (3. P. 193).

According to M. Kuznetsova: *"In Europe, in the second half of the twentieth century, the musical culture was permeated by manifestations of meditation, which to a considerable degree determined the so-called 'inner form' (G. Knabe) of the culture of the time... D. Ligeti's static sonoristic universe, K. Stockhausen's experiments, and V. Silvestrov's colorful pantheistic 'canvases'-a multitude of names and schools have been united by the idea of meditativity, tying in the Gordian knot the East and the West, the phenomena of 'new sacrality' and Zen, introspective, postlude, and musical statics, contemplation, prayer, and reflection..."* (5. P. 79).

Avant-Garde

Avet Terteryan embraces the Western aesthetics and techniques of twentieth-century composition; he is interested in sonoristic and aleatoric dramaturgy; he has a preference for minimalism, for linear polyphony, cluster stacks, etc. *"...Terteryan's symphonism is built upon the robust 'geological' stratum of the classical music tradition"* (6. P. 3).

Gerhard Rohde writes about the sonic, technical intersections in Terteryan's work: "Terteryan's score incorporates many inventions of the Western avant-garde: aleatoric, microtonality, repetitive techniques, energetic ostinato passages, refined timbres. However, all this is imprinted in a strikingly individual style. A strange magic emanates from this music..." (7.).

*Avet Terteryan
Ավետ Տերտերյան
Авет Тертерян*

Terteryan believed that Avant-gardism was distinguished by its attempts to explode the arts while proposing the development of the most advanced technology. It is possible, however, that this will become an aim in itself. The open means can only be spiritualized and made to 'function' when newly approached and understood by a true artist" (3. P. 176).

Terteryan consistently adhered to his aesthetic beliefs and ideas. M. Aranovski also contemplates about that: *"Looking at Terteryan's work today... one realizes that despite his technical affinity with the avant-garde, the composer has been sidetracked by the alluring, yet ultimately meaningless game of sound construction. He did not fall into the trap of plastering and the pursuit of novelty at all costs. Terteryan stayed committed to music as a spiritual way of being..."* (6. P. 3).¹¹

One of Terteryan's earliest works, his graduation score, the vocal and symphonic cycle 'Motherland', was also considered avant-garde and Western in style. *"It was quite a story! Once again, they considered my composition an avant-gardist... As a result, they rejected it completely. They said that it was wrong to write like that, that it wasn't music at all"* (3. P. 55), Terteryan recalled.

The Motherland in five movements based on poems by H. Tumanyan and H. Shiraz, was the first step towards his recognition. "This cycle, despite the controversy surrounding it, was truly dear to me, even though it caused me a lot of trouble. Nobody wanted to perform it, and nobody could sing it. Why did that happen? I still do not comprehend" (3. P. 55).

Poetry in Terteryan's Music.

From the very beginning of his work, the composer turned to poetry, which he perceived and reproduced in music with astonishing subtlety. Terteryan composed to the texts by A. Pushkin, H. Shiraz, A. Isahakyan, Charents, and others. According to K. Khudabashyan, "not only did he 'set to music' the mood and content of the verse, but also the sensations, the perception of poetic rhythm, the arrangement of accents, the sense of stanza, line, half-line, and rhyme..." (8. PP. 61-62). However, it is important to emphasize that Terteryan did not speak Armenian, but he felt it perfectly. The composer had an extremely delicate and natural understanding of the nature of the language.

Terteryan was the first to integrate the logic of modern thought with ancient poetry. The temporal complexity of the symphonies is achieved by a dramatic collision of epochs, references, and allusions from many musical forms, as well as the traditions of the European dramatic symphony with conflict dramaturgy (9. P. 94).

When examining the primary characteristics of Terteryan's symphonic style, L. Ptushko primarily draws parallels with poetry, then with architecture, art and theatre, which allows for a more accurate understanding of the national characteristics of the composer's style.

Sound

Terteryan's sound concepts cover a huge space. "A single sound makes a whole universe; it contains the entire world, yet any particular melody expresses only one emotion - love, grief, joy... A sound fragmented into millions of particles concentrates everything inside. Sound is absolute" (3. P. 55). Avet Terteryan's art is woven from the sound nuances of the universe, whereas his music is intensely national. After the debut of Terteryan's First String Quartet, Nikoghos Tahmizian, a doctor of art history and academician, observed with surprise: "I don't quite understand... We know, Terteryan does not even speak Armenian, yet his music is strictly national". Terteryan's music "can be clearly linked to Komitas" (2. P. 20), since the composer sees sound and intonation as a distinctive representation of the national spirit. The legendary Gennady Rozhdestvensky called

Terteryan a 'poet of sound'.

"For me, the sound itself, taken separately, is extremely meaningful - it is a single, absolute symbol of the integrity of existence, the unity of the soul. The divine and the earthly, the moral and the transitory... are merged in it. Sound is a complete symphony" (3. P. 178). Terteryan's Fifth Symphony for symphony orchestra, kamancheh and large bells is a magnificent musical expression of this notion.

Conclusion

Terteryan's music embodies the ultimate form of spirituality. His work is a major phenomenon in twentieth-century music, and has entered the treasure trove of musical culture forever.

It should be mentioned that today Terteryan's music is still of great interest to researchers. Musicologists continue to study his works. Among the papers related to his work there are PhD theses by M. Kuznetsova, *Meditativity as a Quality of Music Thinking: Avet Terteryan, Arvo Pyart, Valentin Silvestrov*, (Moscow, 2003); *Functional aspects of orchestral timbre (based on Avet Terteryan's symphonies by A. Tikhomirova (Saint-Petersburg, 2019); I. Verdian, The Symphonies by Avet Terteryan: Compositional and Dramaturgical Aspects by M. Verdian (Kiev, 2023).*

"The composer is a human... The Creator triumphs! And so many things are drowned in Lethe. The jokes and grief, the wisdom of guidance and the innocence of looking in everything and in everyone: intellectuality, touring, concert halls with thousands of people, and a solitary life.... What remains is the faith of the Creator who made the music and our faith that makes it immortal..." (3. P. 241).

FOOTNOTES

1. Tikhomirova A., *Funktional'nye aspekty orkestrovogo tembra na materiale simfonii Aveta Terteriana*. [Functional aspects of orchestral timbre (based on Avet Terteryan's symphonies)], Saint-Petersburg, 2019., P. 32.

2. Korev. Yu., *Chelovek prirody //Na puti dukhovnogo edineniia: Avet Terteryan v krugu druzei/sbornik statei*. [The Man of Nature //On the Path of Spiritual Unity: Avet Terteryan among his Friends], Nizhnii Novgorod, 2000. P. 158.

3. Terteryan R., *Avet Terteryan*. (besedy, issledovaniya, vyskazyvaniya) [Conversations. Research. Statements]. Yer., 1989, P. 242.

4. Goedecke H.-E. *Terteryan und westliche Moderne Avante-Garde [Terteryan and the Western European Avant-Garde] //Avet Terteryan-75. Tradition and Modern //Proceedings of Symposium*, Yer., 2005, P. 173.

5. Kuznetsova M., *Meditativnost' kak svoistvo muzykal'nogo myshleniia: Avet Terteryan, Arvo Pyart, Valentin Sil'vestrov* [Meditativity as a Quality of Music Thinking: Avet Terteryan, Arvo Pyart, Valentin Silvestrov], M., 2007, P.233.

6. Aranovskii M., *Slovo ob Avete Terteriane //Avet Terteryan - 75*. [About Terteryan //Avet Terteryan-75. Tradition and Modern //Proceedings of Symposium], Yer., 2005,

7. Rohde G., *Oper Das Beben von Avet Terteryan [Earthquake Opera by Avet Terteryan // "Frankfurter Allgemeine Zeitung". 18.03.03.*

8. Khudabashyan K., *Avet Tertrian i poeticheskoe slovo [Avet Terteryan and Poetic Language] //Avet Terteryan-75. Tradition and Modern //Proceedings of Symposium*, Yer., 2005, P.173.

9. Ptushko L., *Stil' simfonii Aveta Terteriana [Avet Terteryan Simphonic Style]*, Nizhnii Novgorod, 2008. P. 212.

Тихомирова А., *Функциональные аспекты оркестрового тембра на материале симфонии Авета Тертерьяна*. [Функциональные аспекты оркестрового тембра (на материале симфоний Авета Тертерьяна)], СПб, 2019., С. 32.

Корев. Ю., *Человек природы //На пути духовного единения: Авет Тертерьян в кругу друзей/сборник статей. [Человек природы //На пути духовного единения: Авет Тертерьян среди своих друзей]*, Нижний Новгород, 2000. С. 158.

Тертерьян Р., *Авет Тертерьян*. (беседы, исследования, высказывания) [Беседы. Исследовать. Заявления]. Ер., 1989, С. 242.

Гедеке Х.-Э., *Terteryan und Westliche Moderne Avante-Garde [Тертерьян и западноевропейский авангард] //Авет Тертерьян-75.,*

Ա. Տերտերյանի ծննդյան 95-ամյակին

Традиция и современность //Материалы симпозиума, Ер., 2005, С. 173.

Кузнецова М., Медитативность как свойство музыкального мышления: Авет Тертерян, Арво Пиарт, Валентин Сильвестров, М., 2007, С. 233.

Арановский М. Слово об Авете Тертеряне //Авет Тертерян-75. Традиция и современность //Материалы сим-позиума], Ер., 2005.

Роде Г., Опера «Землетрясение» Авета Тертеряна //«Frankfurter Allgemeine Zeitung». 18.03.03.

Худабашян К., Авет Тертерян и поэтическое слово //Авет Тертерян-75. Традиция и современность //Материалы симпозиума], Ер., 2005, С.173.

Птушко Л., Стиль симфонии Авета Тертеряна, Нижний Новгород, 2008. С. 212.

About the author: NARINE ZAVEN AVETISYAN [09.03.1969. Yerevan]. Studied at secondary school A¹132, piano department of Music College after R. Meliqyan (excellent). In 1993 graduated from piano Faculty from Yerevan State Conservatory after Komitas. In 2000 graduated from postgraduate course of YSC with the specialization of musicology. Since 2001 has been an assistant professor I. G. Tigranova at the chair of Music History and since docient (from 2007). In 2003 defended dissertation on "Problems and Ways of Developing Armenian Piano Sonates (from the 80-th of XIX to the 70-th XXc.)" theme (supervisor PhD candidate, prof. I. G. Tigranova) and received academic degree of PhD of Art (2004). From 1995 to 2001 worked for A¹⁴ Yerevan music school after K.Sarajyan. Since 2005 has been a member of CMUA. From 2006 to 2010 was director of "Artchesh" publishing house of CMUA. Since 2011 Head of QA department of YSC. She is the author of "G. G. Tigranov" bibliography, over 30 scientific and other articles, in Armenian and different foreign scientific publications.

Հեղինակի մասին. ՆԱՐԻՆԵ ԶԱՎԵՆԻ ԱՎԵՏԻՍԻԱՆ (ծ. 09.03.1969 թ. Երևան): Ավարտել միջնակարգ N 132 դպրոցը, Ռ. Մելիքյանի անվ. երաժշտական ուսումնարանի դաշնամուրային բաժինը (զերազանց), 1993-ին ԵՊԿ-ի դաշնամուրային ֆակուլտետը, 2000-ին ԵՊԿ-ի ասպիրանտուրան «Երաժշտագիտություն» մասնագիտությամբ (դեկ. պրոֆ., արվեստագիտության թեկնածու Ի. Գ. Տիգրանովա): 2001-ից ԵՊԿ-ի Երաժշտության պատմության ամբիոնում՝ ասիստենտ Ի. Գ. Տիգրանովայի դասարանում, դոցենտ՝ (2007-ից): 2003-ին պաշտպանել է ատենախոսությունը «Հայկական դաշնամուրային սոնատի զարգացման ուղիներն ու խնդիրները (XIX դարի 80-ականներին և XX դարի 70-ականներին)» թեմայով (դեկ. պրոֆ. Ի. Գ. Տիգրանովա) և արժանացել է արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի (2004 թ.): Դասավանդել է՝ 1995-2001 թթ. Երևանի Կ. Սարաջյանի անվ. դ. 4 երաժշտական դպրոցում: 2005-ից՝ ՀԿԵՄ անդամ: Աշխատել է՝ 2006-2010 թթ. ՀԿԵՄ «Արձեշ» հրատարակչության տնօրեն: 2011-ից՝ ԵՊԿ-ի Կրթության ներքուհական որակի ապահովման վարիչ: Հեղինակ է՝ «Գ. Գ. Տիգրանով» կենսամատենագիտության, 30-ից ավելի գիտական և հրատարակչական հոդվածների, հրատարակված ՀՀ-ի և սարբեր երկրների գիտական և հրատարակչական հրատարակչություններում:

Об авторе: НАРИНЕ ЗАВЕНОВНА АВETИСЯН [09.03.1969, г. Ереван). Окончила: фор-тепианное отделение музыкального учи-ли-ща им. Р. Меликяна (диплом с отличием), фортепианный факультет ЕГК им. Комитаса (1993), в 2000 году аспирантуру ЕГК им. Комитаса по специальности "Музыковедение" (рук. проф. И. Г. Тигранова). С 1995 по 2001 год ра ботала в музыкальной школе N 4 им. К. Сараджева (Ереван). С 2001 года ассистент профессора И. Г. Тиграновой на кафедре истории музыки ЕГК, с 2007 – доцент. В 2003 году защитила диссертацию на тему "Пути и проблемы развития армянской фортепианной сонаты (с 80-х годов XIX века до начала 70-х годов XX века)" (рук. к.-т искусствоведения, профессор И. Г. Тигранова) и получила ученую степень кандидата искусствоведения (2004). С 2005 года - член Союза композиторов Армении. С 2006-2010 гг. – директор издательства СК РА "Арчеш". С 2011 года - руководитель отдела Качества высшего образования ЕГК им. Комитаса. Ав-тор библиографии "Г. Г. Тигранов", более 30-ти научных и публицистических статей, опубликованных в научных и публицистических изданиях разных стран и РА.